Sborník ze semináře

Lesník 21. století
16. ročník
2023

Lesy a požáry, ohrožení nebo příležitost

Editor **Karel Matějka**

Sborník a další materiály k semináři, který se uskutečnil 9. 11. 2023 v Kašperských Horách, jsou dostupné na webu https://www.infodatasys.cz/lesnik21.htm

Okrašlovací spolek Zdíkovska
384 72 Zdíkov 235
IČO 26602628

Úvod

Požár v NP České Švýcarsko (NP ČŠ) v roce 2022 znamenal pro řadu lidí šok – nejen pro místní obyvatele, ale i pro lesníky, ochránce přírody, vědecké pracovníky, a hlavně pro úředníky. Nejde o to, že by požáry v lese byly v ČR neznámým fenoménem, ale jen málokdo si dokázal představit, že k tak rozsáhlé události dojde ve středu Evropy. Lesní požár je však jev vcelku běžný, což je vidět i z vědeckých článků, které v posledních cca 10 letech byly publikovány v časopise Journal of Forest Science (TROCHTA, KRÁL, ŠAMONIL 2012; KULA ET JANKOVSKÁ 2013; MAJLINGOVÁ 2015; HILLAYOVÁ ET AL. 2021). Ve velmi krátké době vznikla studie, která mapuje nejen průběh požáru v NP ČŠ, ale pokouší se shrnout poznatky o příčinách požárů v lesích, jejich historii a vlivu na lesní ekosystémy (HRUŠKA ET AL. 2022).

Požár v lese je disturbancí, která má zásadní význam pro další dynamiku ekosystému, protože mineralizuje velkou část (většinu) organické hmoty dosud nahromaděné a usmrtí velkou část organismů. Pro další vývoj je rozhodující dostupnost diaspor v okolí nebo v ohněm nezasažené části půdního profilu a možnost přežití požáru. Oheň současně totálně mění biogeochemické procesy, například dusík se z většiny uvolní do ovzduší, ovlivněny mohou být i zásoby fosforu a síry, většina mineralizovaných kovových prvků se stává velmi pohyblivými v půdním profilu a lze tedy očekávat jejich vymývání následujícími dešti, snad i vodou použitou v průběhu hašení. Je tedy škoda, že asi žádný projekt, který se začal realizovat v oblasti požářiště v NP ČŠ, se otázkám biogeochemie nevěnuje.

Požáry jsou ve světě využívány i v chráněných územích k cíleným disturbancím, které nastartují procesy sukcese, jak je vidět i v NP ČŠ. Charakter sukcese po požáru je specifický a je intermediální mezi sekundární sukcesí probíhající po disturbanci na víceméně vyvinuté půdě (příkladem může být uhynutí smrkového porostu po kůrovcové gradaci, jak byla popsána například na Šumavě, viz https://www.infodatasys.cz/proj002/povodijezer.htm) a primární sukcesí probíhající na obnaženém geologickém substrátu, což je příčinou drastických druhových změn v nově se vytvářejícím lese. Disturbance současně uvolňují prostor, který může být využit druhy, které nesnášení konkurenci druhých a které tedy nedokáží přežít ve společenstvech pokročilejších sukcesních stadií.

V ČR dosud bohužel není možné uvažovat o požárech jako o faktoru, jehož vlivu by bylo možno využít v rámci péče o ekosystémy chráněných území. Osobně jsem se snažil o zařazení požárů vedle takových disturbančních faktorů, jakými je pastva v lese a / nebo udržování sníženého zakmenění zvýšením intenzity těžby, v rámci řešení projektu BiodivLes, bohužel to bylo pro lesnickou veřejnost neakceptovatelné.

Přestože je otázka vztahu frekvence a intenzity lesních požárů k měnícím se parametrům klimatu do značné míry diskutabilní, zdá se, že vliv může mít především častější výskyt epizod sucha. Na území ČR v posledních 60 letech pravidelně pozorujeme pokles průměrné relativní vlhkosti vzduchu a naopak vzestup potenciálního výparu (MATĚJKA ET MODLINGER 2023).

Oslovení přednášející na letošním ročníku semináře Lesník 21. století představili některé z aktuálních poznatků týkajících se vlivu požárů na lesy, a to nejev na území NP ČŠ. Jednalo se o následující přednášky:

- P. Kuneš: Požáry a další disturbance šumavských lesů v průběhu tisíciletí
- D. Vébrová: Role disturbancí v NP (České Švýcarsko)
- J. Zahradníček: Statistická inventarizace lesa v NP České Švýcarsko 2021-2023. Kolik dřeva vlastně shořelo při požáru v NP České Švýcarsko?
- J. Hruška: Faktory ovlivňující vznik a šíření požáru v NP České Švýcarsko
- L. Čížek: Krajina s ohněm (a bez ohně)

HILLAYOVÁ M.K., BÁLIKOVÁ K., GIERTLIOVÁ B., DRÁBEK J., HOLÉCY J. (2021): Possibilities of forest property insurance against the risk of fire in Slovakia. - Journal of Forest Science, 67(5): 204-211. DOI: 10.17221/199/2020-JFS

HRUŠKA J., BALEK J., BERANOVÁ J., BLÁHOVÁ M., BOBEK P., CIENCIALA E., HOMOLOVÁ L., KUDLÁČKOVÁ L., KRAJHANZL J., MOŽNÝ M., NOVOTNÝ J., PODĚBRADSKÁ M., TRNKA M., ŠAMONIL P., ŠTĚPÁNEK P., ZAHRADNÍČEK J., ZAHRADNÍČEK P. (2022): Jaké faktory ovlivnily vznik a šíření požáru v NP České Švýcarsko? - Ministerstvo životního prostředí ČR, 113 p. URL: https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20220106-Vedci-zmapovali-pozar-v-Ceskem-Svycarsku-Majitele-lesu-se-z-nej-musi-ponaucit-Pro-prirodu-ale-znamena-probihajici-obnova-velkou-sanci/$FILE/Studie_faktoru_pozaru_Narodni_park_Ceske_Svycarsko.pdf

KULA E., JANKOVSKÁ Z. (2013): Forest fires and their causes in the Czech Republic (1992–2004). - Journal of Forest Science, 59(2): 41-53.

MAJLINGOVÁ A. (2015): Automated procedure to assess the susceptibility of forest to fire. - Journal of Forest Science, 61(6): 255-260. DOI: 10.17221/18/2015-JFS

MATĚJKA K., MODLINGER R. (2023): Climate, Picea abies stand state, and Ips typographus in the Czech Republic from a viewpoint of long-term dynamics. URL: https://www.infodatasys.cz/climate/CR1961-2020/CR1961-2020.htm

TROCHTA J., KRÁL K., ŠAMONIL P. (2012): Effects of wildfire on a pine stand in the Bohemian Switzerland National Park. - Journal of Forest Science, 58(7): 299-307.

Karel Matějka
IDS, Praha